

دانشگاه الزهراء (س)
دانشکده هنر

پایان نامه
جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته پژوهش هنر

عنوان
تأثیر نظام سیاسی ساسانیان بر هنر فلزکاری آن دوره

استادان راهنما
دکتر فاطمه کاتب
دکتر ابوالقاسم دادور

دانشجو
لیلا کشاورز

تیر ۱۳۸۹

دانشگاه الزهراء (س)
دانشکده هنر

پایان نامه
جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته پژوهش هنر

عنوان
تأثیر نظام سیاسی ساسانیان بر هنر فلزکاری آن دوره

استادان راهنما
دکتر فاطمه کاتب
دکتر ابوالقاسم دادور

دانشجو
لیلا کشاورز

تیر ۱۳۸۹

" کلیه دستاوردهای ناشی از تحقیق فوق متعلق به دانشگاه الزهراء (س) است. "

تقدیم به عزیزانم

و

تقدیم به تمامی هنرمندان و هنردوستان سرزمینم ایران

با تشکر از استادان گرانقدر، سرکار خانم دکتر کاتب و جناب آقای دکتر دادور و همکاری و مساعدت جناب آقای محمدرضا ریاضی و تمامی دوستان عزیز که در این راه مرا صمیمانه یاری کردند.

چکیده:

ساسانیان بیش از چهار قرن بر ایران‌زمین فرمانروایی کردند و در این مدت، بیش از سی شاه بر تخت سلطنت این سرزمین نشستند که نوع حکومت و سیاست آن‌ها در کشورداری با توجه به مقتضیات زمان، متغیر و متفاوت از یکدیگر بوده است.

به طور کلی، ایران در این دوره کشوری قدرتمند در شرق محسوب می‌شد و بدون در نظر گرفتن درگیری‌ها و منازعات، که در بیشتر زمان‌ها در مرزهای شرقی و غربی به وجود می‌آمد، آرامش نسبی بر آن حکم‌فرما بود و در سایه این آرامش و تحت حمایت شاهان ساسانی، بسیاری از هنرها به حد اعلای شکوفندگی رسیدند، هم‌چون معماری، پارچه‌بافی، فلزکاری و...

بی‌شک، نوع حکومت هر یک از شاهنشاهان ساسانی یکی از عوامل تأثیرگذار بر هنر و هنرمندان در این دوره بوده است و در این پژوهش کوشیده شده حاصل این تأثیرات بر هنر فلزکاری با تأکید بر ساخت ظروف سیمین، مسکوکات و زیورآلات مورد بررسی قرار گیرد.

روش تحقیق جهت نیل به اهداف پژوهش اسنادی بوده است که با مطالعات صورت گرفته این نتیجه حاصل شد که نوع حکومت و کشورداری هر شاه ساسانی بر هنرمندان و نیز فلزکاران در خلق اثر هنری‌اشان بی‌تأثیر نبوده است و اشیاء به جا مانده، به خصوص تصاویر نقش شده بر ظروف سیمین و مسکوکات این دوره بیان‌گر این امر هستند؛ و شاهنشاهان ساسانی از هنر این دوره و فلزکاری که مورد پژوهش در این تحقیق بوده، هم‌چون ابزاری جهت تبلیغ و نیل به مقاصد سیاسی خود سود جست‌ه‌اند.

هنرمندان فلزکار، متأثر از شاهان و نوع حکومت آن‌ها، دربار و اجتماع ثروتمند ساسانی آثاری خلق کردند که علاوه بر پاسخ به نیاز آنان، امروزه زینت‌بخش موزه‌های جهان و مایه مباهات و افتخار هر ایرانی هستند.

فهرست

شماره صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات پژوهش
۲	مقدمه
۵	۱-۱- بیان مسئله پژوهش
۵	۱-۲- پرسش‌های پژوهش
۵	۱-۳- اهداف پژوهش
۵	۱-۴- فرضیات پژوهش
۶	۱-۵- پیشینه پژوهش
۷	۱-۶- روش‌شناسی پژوهش
۷	۱-۶-۱- تعریف جامعه آماری و ویژگی‌های آن
۷	۱-۶-۲- روش نمونه‌گیری و حجم تقریبی نمونه
۸	فصل دوم: حکومت ساسانیان
۹	۱-۲- تاریخچه ساسانیان
۱۲	۲-۲- سیاست کلی ساسانیان
۱۲	۱-۲-۲- سیاست داخلی
۱۶	۲-۲-۲- سیاست دینی
۲۲	۳-۲-۲- سیاست خارجی
۲۲	۱-۳-۲-۲- روم
۲۷	۲-۳-۲-۲- چین
۲۹	۳-۳-۲-۲- هند

۳۰	۲-۳-۴- هفتالیان
۳۲	۲-۲-۴- سیاست اقتصادی
۴۰	فصل سوم: شاهنشاهان ساسانی
۴۱	۳-۱- اردشیر اول
۴۴	۳-۲- شاپور اول
۴۸	۳-۳- هرمزد اول
۵۰	۳-۴- بهرام اول
۵۱	۳-۵- بهرام دوم
۵۴	۳-۶- نرسه (نرسی)
۵۸	۳-۷- شاپور دوم
۶۳	۳-۸- یزدگرد اول
۶۶	۳-۹- بهرام پنجم (گور)
۶۹	۳-۱۰- یزدگرد دوم
۷۱	۳-۱۱- قباد (کواد) اول
۷۵	۳-۱۲- خسرو اول (انوشیروان)
۸۱	۳-۱۳- هرمزد چهارم
۸۳	۳-۱۴- خسرو دوم (پرویز)
۸۶	۳-۱۵- قباد دوم و جانشینان پس از او
۹۰	فصل چهارم: طبقات اجتماعی در دوره ساسانیان
۹۱	۴-۱- شاه و دربار
۹۴	۴-۲- طبقات اجتماعی در عهد ساسانیان
۱۰۴	فصل پنجم: فلزکاری ساسانیان

۱۰۵	۱-۵- هنر ساسانیان
۱۰۸	۲-۵- نقوش برجسته
۱۲۵	۳-۵- تاریخچه فلزکاری
۱۲۸	۴-۵- ظروف سیمین
۱۳۱	۱-۴-۵- نقوش انسانی
۱۳۷	۲-۴-۵- نقوش حیوانی
۱۵۰	۳-۴-۵- نقوش گیاهی
۱۵۳	۴-۴-۵- تأثیرات حاصل از سیاست شاپور دوم بر برخی ظروف تولید شده
۱۵۵	۵-۴-۵- تأثیرات حاصل از سیاست بهرام پنجم بر برخی ظروف تولید شده
۱۵۸	۶-۴-۵- تأثیرات حاصل از سیاست خسرو اول بر برخی ظروف تولید شده
۱۶۲	۷-۴-۵- تأثیرات حاصل از سیاست خسرو دوم بر برخی ظروف تولید شده
۱۶۸	۵-۵- زیورآلات
۱۷۹	۶-۵- مسکوکات
۱۸۵	۱-۶-۵- تأثیرات حاصل از سیاست اردشیر اول بر سکه‌های ضرب شده
۱۹۰	۲-۶-۵- تأثیرات حاصل از سیاست شاپور اول بر سکه‌های ضرب شده
۱۹۲	۳-۶-۵- تأثیرات حاصل از سیاست هرمزد اول بر سکه‌های ضرب شده
۱۹۴	۴-۶-۵- تأثیرات حاصل از سیاست بهرام اول بر سکه‌های ضرب شده
۱۹۶	۵-۶-۵- تأثیرات حاصل از سیاست بهرام دوم بر سکه‌های ضرب شده
۱۹۸	۶-۶-۵- تأثیرات حاصل از سیاست نرسه بر سکه‌های ضرب شده
۲۰۰	۷-۶-۵- تأثیرات حاصل از سیاست یزدگرد اول بر سکه‌های ضرب شده
۲۰۱	۸-۶-۵- تأثیرات حاصل از سیاست خسرو دوم بر سکه‌های ضرب شده
۲۰۳	۹-۶-۵- تأثیرات حاصل از سیاست پوران‌دخت بر سکه‌های ضرب شده

۲۰۴	۷-۵- مفرغ سازی
۲۰۸	نتیجه گیری
۲۱۲	منابع
۲۱۶	پیوست

فهرست منابع تصویری:

تصویر شماره (۱): دیهیم‌بخشی اهورامزدا به اردشیر اول، نقش رستم. هرمان، جورجینا (۱۳۷۳).
تجدید حیات هنر و تمدن در ایران باستان، ترجمه: مهرداد وحدتی، تهران: نشر دانشگاهی.
صفحه ۱۰۰.

تصویر شماره (۲): دیهیم‌بخشی اهورامزدا به شاپور اول، نقش رجب. همان، صفحه ۱۰۱.

تصویر شماره (۳): دیهیم‌بخشی اهورامزدا به بهرام اول، بیشاپور. همان، صفحه ۱۰۰.

تصویر شماره (۴): دیهیم‌بخشی اهورامزدا به اردشیر دوم. همان، صفحه ۱۰۱.

تصویر شماره (۵): دیهیم‌بخشی آناهیتا به نرسی، پایکولی عراق. سرافراز، علی‌اکبر. آورزمانی، فریدون
(۱۳۸۱). باستان‌شناسی و هنر دوران تاریخی ماد، هخامنشی، اشکانی، ساسانی، تهران:
انتشارات عفاف. صفحه ۲۹۹.

تصویر شماره (۶): بخشی از صحنه نبرد اردشیر اول، فیروزآباد. هرمان، جورجینا (۱۳۷۳)، صفحه
۹۷.

تصویر شماره (۷): قسمتی از نقش برجسته بزرگداشت پیروزی شاپور اول، بیشاپور. همان، صفحه
۱۰۳.

تصویر شماره (۸): نقش برجسته بزرگداشت پیروزی شاپور اول، نقش رستم. همان، صفحه ۱۰۴.

تصویر شماره (۹): نقش برجسته بهرام دوم در میان بزرگان، نقش رستم.

niceiran.persianblog.ir/post17/

تصویر شماره (۱۰): نقش برجسته بهرام دوم در حال دفاع از ملکه خود، سرمشهد. هرمان، جورجینا
(۱۳۷۳)، صفحه ۱۱۸.

تصویر شماره (۱۱): دیهیم‌بخشی اهورامزدا به خسرو دوم، طاق بستان. همان، صفحه ۱۵۰.

تصویر شماره (۱۲): خسرو دوم، طاق بستان. همان، صفحه ۱۵۳.

تصویر شماره (۱۳): قسمتی از صحنه شکار خسرو دوم، طاق بستان. همان، صفحه ۱۵۲.

- تصویر شماره (۱۴): بشقاب نقره مطلا با نقش شاپور سوم، موزه ارمیتاژ. همان، صفحه ۱۵۲.
- تصویر شماره (۱۵): بشقاب نقره مطلا با نقش بهرام گور، موزه ارمیتاژ. پوپ، آرتور (۱۳۸۷). **سیری در هنر ایران از دوران پیش از تاریخ تا امروز**. جلد سوم. ویرایش: سیروس پرهام، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، صفحه ۲۱۸.
- تصویر شماره (۱۶): بشقاب نقره مطلا با نقش شاهزاده ساسانی، موزه ارمیتاژ. همان، صفحه ۲۱۲.
- تصویر شماره (۱۷): بشقاب نقره مطلا با نقش بهرام گور و سپینود، موزه ارمیتاژ. پوپ، آرتور (۱۳۳۸). **شاهکارهای هنر ایران**. اقتباس: پرویز خانلری، تهران: بنگاه مطبوعاتی صیغعلی‌شاه. صفحه ۶۳.
- تصویر شماره (۱۸): ظرف نقره مطلا، موزه ارمیتاژ. پوپ، آرتور (۱۳۸۷)، صفحه ۲۲۱.
- تصویر شماره (۱۹): ظرف نقره مطلا، موزه ایران باستان. ضیاءپور، جلیل (بی‌تا). **زیورهای زنان ایران از دیرباز تاکنون**. (بی‌جا)، صفحه ۳۱۱.
- تصویر شماره (۲۰): بشقاب نقره مطلا، نمایشگاه آرتور ساکلی. گانتر، سی. جت، پل (۱۳۸۳) **فلزکاری ایران در دوران هخامنشی، اشکانی، ساسانی**. ترجمه: شهرام حیدرآبادیان، تهران: انتشارات گنجینه هنر، صفحه ۵۱.
- تصویر شماره (۲۱): بشقاب نقره مطلا، موزه ارمیتاژ. پوپ، آرتور (۱۳۸۷)، صفحه ۲۱۲.
- تصویر شماره (۲۲): بشقاب نقره مطلا، موزه ارمیتاژ. همان، صفحه ۲۰۸.
- تصویر شماره (۲۳): بشقاب نقره مطلا، موزه هنری متروپولیتن. همان، صفحه ۲۱۳.
- تصویر شماره (۲۴): بشقاب نقره مطلا، موزه ارمیتاژ. همان، صفحه ۲۰۴.
- تصویر شماره (۲۵): بشقاب نقره مطلا، موزه ارمیتاژ. همان، صفحه ۲۰۷.
- تصویر شماره (۲۶): بشقاب نقره، موزه دولتی برلین. همان، صفحه ۲۲۹.
- تصویر شماره (۲۷): درپوش نقره. همان، صفحه ۲۱۵.
- تصویر شماره (۲۸): بشقاب نقره مطلا، موزه ارمیتاژ. همان، صفحه ۲۱۵.

- تصویر شماره (۲۹): بشقاب نقره مطلا، موزه ارمیتاژ، همان.
- تصویر شماره (۳۰): بشقاب نقره، موزه ارمیتاژ. ضیاءپور، جلیل (بی تا)، صفحه ۳۱۰.
- تصویر شماره (۳۱): جام نقره، موزه ارمیتاژ. سرافراز، علی اکبر. فیروزمندی، بهمن (۱۳۸۱)، صفحه ۳۰۱.
- تصویر شماره (۳۲): گلدان نقره مطلا. پوپ، آرتور (۱۳۸۷)، صفحه ۲۲۰.
- تصویر شماره (۳۳): ابریق نقره مطلا، موزه ارمیتاژ، همان.
- تصویر شماره (۳۴): جام نقره مطلا، موزه ارمیتاژ. پوپ، آرتور (۱۳۸۷)، صفحه ۲۲۲.
- تصویر شماره (۳۵): بشقاب نقره با نقش شاپور دوم، موزه ارمیتاژ. هرمان، جورجینا (۱۳۷۳)، صفحه ۹.
- تصویر شماره (۳۶): بشقاب نقره مطلا با نقش شاپور دوم، گالری فریر. گانتر، سی. جت، پل (۱۳۸۳)، صفحه ۴۸.
- تصویر شماره (۳۷): بشقاب نقره با نقش بهرام گور، موزه ارمیتاژ. پوپ، آرتور (۱۳۸۷)، صفحه ۲۳۱.
- تصویر شماره (۳۸): بشقاب نقره با نقش بهرام گور و آزاده، موزه ارمیتاژ. همان، صفحه ۲۲۹.
- تصویر شماره (۳۹): بشقاب نقره با نقش بهرام گور در مجلس طرب. www.starmaster.com
- تصویر شماره (۴۰): جام نقره مطلا با نقش خسرو اول و درباریان، موزه ارمیتاژ. اتینگهاوزن، ریچارد. یارشاطر، احسان (۱۳۷۹) **اوج‌های درخشان هنر ایران**. ترجمه: هرمز عبدالهی، رویین پاکباز، تهران: نشر آگاه، صفحه ۱۲۲.
- تصویر شماره (۴۱): کاسه نقره مطلا. گانتر، سی. جت، پل (۱۳۸۳)، صفحه ۲۵۶.
- تصویر شماره (۴۲): گلدان نقره مطلا. اتینگهاوزن، ریچارد. یارشاطر، احسان (۱۳۷۹)، صفحه ۱۲۲.
- تصویر شماره (۴۳): بشقاب نقره مطلا با نقش خسرو دوم. پوپ، آرتور (۱۳۸۷)، صفحه ۲۱۴.
- تصویر شماره (۴۴): گلدان نقره مطلا با نقوش زنان رامشگر. Mehrpage.blogfa.com
- تصویر شماره (۴۵): گلدان نقره مطلا. گانتر، سی. جت، پل (۱۳۸۳)، صفحه ۲۷۱.

- تصویر شماره (۴۶): ابریق نقره. همان، صفحه ۲۷۷.
- تصویر شماره (۴۷): دکمه تزئینی زرین و سیمین. پوپ، آرتور (۱۳۸۷)، صفحه ۲۴۹.
- تصویر شماره (۴۸): مهر با نقش یک زن ساسانی. ضیاءپور، جلیل (بی تا)، صفحه ۳۰۰.
- تصویر شماره (۴۹): موزاییک کاری ساسانی، بیشابور. سرافراز، علی اکبر. فیروزمندی، بهمن (۱۳۸۱)،
صفحه ۲۸۴.
- تصویر شماره (۵۰): موزاییک کاری ساسانی، بیشابور. هرمان، جورجینا (۱۳۷۳)، صفحه ۱۸.
- تصویر شماره (۵۱): جام خسرو اول. همان، صفحه ۱۴۰.
- تصویر شماره (۵۲): بشقاب نقره. ضیاءپور، جلیل (بی تا)، صفحه ۳۱۷.
- تصویر شماره (۵۳): مجسمه شاپور در غار بیشابور. همان، ۳۱۵.
- تصویر شماره (۵۴): مجسمه نیم تنه شاپور دوم. همان، صفحه ۳۲۰.
- تصویر شماره (۵۵): مجسمه شاپور دوم. Parsianblogf.ir
- تصویر شماره (۵۶): مجسمه پادشاه ساسانی. گیرشمن، رومن (۱۳۴۶). هنر ایران، ترجمه: عیسی
بهنام، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، صفحه ۲۲۴.
- تصویر شماره (۵۷): چند نمونه از تاج‌های ساسانی. هرمان، جورجینا (۱۳۷۳)، صفحه ۱۵.
- تصویر شماره (۵۸): سکه اولیه اردشیر اول. پوپ، آرتور (۱۳۸۷)، صفحه ۲۵۳.
- تصویر شماره (۵۹): سکه اردوان پنجم. سرافراز، علی اکبر. فیروزمندی، بهمن (۱۳۸۱)، صفحه ۵۵.
- تصویر شماره (۶۰): سکه اردشیر اول. هرمان، جورجینا (۱۳۷۳)، صفحه ۸۶.
- تصویر شماره (۶۱): دوریک داریوش اول. فربه، ر. دبلیو (۱۳۷۴) هنرهای ایران. ترجمه: پرویز
مرزبان، تهران: نشر فروزان، صفحه ۱۹۵.
- تصویر شماره (۶۲): پشت سکه اردشیر اول. سرافراز، علی اکبر. فیروزمندی، بهمن (۱۳۸۱)، صفحه
۱۱۰.
- تصویر شماره (۶۳): سکه اردشیر اول. هرمان، جورجینا (۱۳۷۳)، صفحه ۸۶.

- تصویر شماره (۶۴): سکه اردشیر اول. پوپ، آرتور (۱۳۸۷)، صفحه ۲۵۲.
- تصویر شماره (۶۵): پشت و روی سکه شاپور اول. همان. ۲۵۳.
- تصویر شماره (۶۶): پشت و روی سکه هرمزد اول. همان. صفحه ۲۵۴.
- تصویر شماره (۶۷): پشت سکه‌های هرمزد اول. سرافراز، علی‌اکبر. فیروزمندی، بهمن (۱۳۸۱)،
صفحه ۹۱.
- تصویر شماره (۶۸): پشت سکه بهرام اول. پوپ، آرتور (۱۳۸۷)، صفحه ۲۵۱.
- تصویر شماره (۶۹): روی سکه بهرام اول. همان، صفحه ۲۵۳.
- تصویر شماره (۷۰): سکه بهرام دوم. همان، صفحه ۲۵۳.
- تصویر شماره (۷۱): سکه بهرام دوم. هرمان، جورجینا (۱۳۷۳)، صفحه ۱۰۸.
- تصویر شماره (۷۲): سکه بهرام دوم. پوپ، آرتور (۱۳۸۷)، صفحه ۲۵۲.
- تصویر شماره (۷۳): سکه بهرام دوم. سرافراز، علی‌اکبر. فیروزمندی، بهمن (۱۳۸۱)، صفحه ۱۱۳.
- تصویر شماره (۷۴): سکه نرسی. پوپ، آرتور (۱۳۸۷)، صفحه ۲۵۲.
- تصویر شماره (۷۵): پشت سکه یزدگرد اول. همان، صفحه ۲۵۲.
- تصویر شماره (۷۶): روی سکه یزدگرد اول. همان، صفحه ۲۵۲.
- تصویر شماره (۷۷): شکل دو تاج از خسرو دوم. سرافراز، علی‌اکبر. فیروزمندی، بهمن (۱۳۸۱)،
صفحه ۹۵.
- تصویر شماره (۷۸): سکه خسرو دوم. پوپ، آرتور (۱۳۸۷)، صفحه ۲۵۲.
- تصویر شماره (۷۹): سکه طلا خسرو دوم. سرافراز، علی‌اکبر. فیروزمندی، بهمن (۱۳۸۱)، صفحه
۹۵.
- تصویر شماره (۸۰): سکه‌های ملکه پوران‌دخت. پوپ، آرتور (۱۳۸۷)، صفحه ۲۵۲.
- تصویر شماره (۸۱): سر برنزی یک شاهزاده‌بانو ساسانی. گیرشمن، رومن (۱۳۴۶)، صفحه ۲۲۴.
- تصویر شماره (۸۲): تنگ مفرغی. پوپ، آرتور (۱۳۳۸)، صفحه ۶۴.

فصل اول

کلیات پژوهش

مقدمه:

پس از انقراض حکومت اشکانیان، پهنه ایران زمین شاهد به وجود آمدن حکومتی بود که با دوره‌های قبل تفاوت‌های بسیار داشت. حکومت جدید که داعیه همبستگی با هخامنشیان را داشت، و از آغاز پیدایش این سلسله بر آن تأکید می‌ورزید، اشکانیان را بیگانه و غاصب شمرده و سلطنت را حق خود می‌دانست.

سلسله ساسانیان که نام از نیای^۱ خود ساسان گرفته بود، از شهر استخر فارس و معبد آناهیتا، با رهبری مقتدرانه اولین پادشاه خود، اردشیر اول در ۲۲۶ میلادی، به زودی توانست حکومت مقتدری پی افکند، که از پرشکوه‌ترین دوره‌های حکومتی پیش از اسلام، در این مرز و بوم به شمار می‌رود و اهمیت تحقیق و پژوهش در مورد این دوره تاریخی و زوایای گوناگون آن، بر کسی پوشیده نیست.

در پژوهش حاضر، با عنوان تأثیر نظام سیاسی ساسانیان بر هنر فلزکاری آن دوره، کوشیده شده است، گوشه‌ای دیگر از این فرهنگ و تمدن عظیم مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. در ابتدا، با تشریح نوع حکومت هر یک از شاهان ساسانی و در ادامه، هنر فلزکاری این دوره، به بررسی تأثیرات حاصل از نوع سیاست برخی شاهان در کشورداری، بر نمونه‌هایی از آثار فلزی به وجود آمده پرداخته شده است.

نتیجه تحقیقات صورت گرفته در این زمینه، در پنج فصل گردآوری شده است. در ادامه این فصل به کلیات پژوهش پرداخته شده و بیان مسئله پژوهش، پرسش‌ها، اهداف، فرضیات و پیشینه پژوهش آمده است.

^۱-نیاکان، جد

در فصل دوم با عنوان حکومت ساسانیان، در ابتدا و به طور خلاصه، پیشینه تاریخی این سلسله آمده و سپس سیاست کلی در این دوره، مورد بررسی قرار گرفته است که شامل سیاست داخلی، سیاست دینی، سیاست اقتصادی و سیاست خارجی در روابط با کشورهای همسایه به خصوص روم، چین، هند و هفتالیان است.

در فصل سوم، هر یک از شاهان ساسانی معرفی شده‌اند و سیاست داخلی و خارجی آن‌ها در کشورداری شرح داده شده است. در این فصل، از میان بیش از سی پادشاهی که در این دوره بر تخت حکومت نشستند، به مهم‌ترین آن‌ها پرداخته شده و از شاهانی که از لحاظ تاریخی و هنری، کم اهمیت‌تر بوده‌اند، فقط نام برده شده است.

فصل چهارم به طبقات اجتماعی در این دوره اختصاص داده شده است. در این فصل، طبقات اجتماعی به طور خلاصه، مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در رأس این طبقات شخص شاه و سپس درباریان جای داشتند، که جایگاه و مقام ویژه آنها شرح داده شده است. در ادامه، تأثیر هنرمندان از این اجتماع مورد تحلیل قرار گرفته است.

در فصل پنجم و آخر، با عنوان فلزکاری ساسانیان، ابتدا در مورد هنر ساسانیان به طور کلی توضیحاتی داده شده است؛ از میان این هنرها، به دلیل ارتباط با موضوع مورد تحقیق، به نقوش برجسته این دوره پرداخته شده است. در ادامه فصل نیز، هنر فلزکاری ایشان مورد بررسی قرار گرفته، که به تولید ظروف سیمین و زرین، مسکوکات، ساخت زیورآلات و مفرغ‌سازی تقسیم شده است. در پایان هر بخش نیز به تأثیرات حاصل از نوع سیاست برخی شاهان بر ساخت آثار فلزی پرداخته شده است.

در پایان این فصل، ماحصل این پژوهش با عنوان نتیجه‌گیری آمده است.

امید است این پژوهش به شناخت حکومت دراز مدت سلسله ساسانیان کمکی هرچند کوچک کرده و سرآغازی باشد برای تحقیق و بررسی بیشتر در زمینه این موضوع.